

1. Dış Ticaret Politikası ve Uygulamaları

- Dış Ticaret Mevzuatı (İthalat Rejimi, İhracat Rejimi)

Suudi Arabistan Krallığı (SA) DTÖ üyesi bir ülke olarak serbest bir Dış Ticaret Rejimi uygulamaktadır.

İthalat rejimi çerçevesinde birçok ürünün serbest şekilde ithalatı mümkün iken bazı ürünlerin ithalatı yasak, bazı ürünlerin ithalatı ise ilgili kurumlardan alınacak izinler çerçevesinde mümkündür. İthalatı yasak olan şeyler; Suudi adet ve geleneklerine aykırılık içeren görseller ve haç gibi diğer dinlerin simgeleri ile bunların olduğu ürünler.

Bazı ürünlerin ithalatında ise ilgili kurumlardan ön izin alınması gerekmektedir. Örneğin gıda, ilaç ve tıbbi cihazlar için ilgili kurum olan Suudi Gıda İlaç Kurumu -Saudi Food and Drug Authority- www.sfda.gov.sa izni gerekmektedir.

Tüm ürünler için gerekli izin prosedürleri ve gümrük vergisi gibi bilgilere ise aşağıdaki bağlantıda ürün gtip numarasının ilk 4 hanesi girilerek ulaşılabilmektedir <https://www.customs.gov.sa/en/customsTariffSearch>. Ayrıca, ihracatı yasak ürünlerin listesine ise aşağıdaki elektronik ağ bağlantısından ulaşılabilmektedir.

<https://www.saudiexports.sa/en/Export-Information/Pages/prohibited-products-new.aspx>

Ülkede zaman zaman güncel küresel gelişmelere bağlı olarak geçici ihracat yasakları da uygulanabilmektedir.

- Gümrük Vergileri

SA Körfez İş birliği Konseyi (KİK) üyesi bir ülke olarak KİK ülkeleriyle gümrük birliği uygulamaktadır.

Tarımsal ürünlerde yerli üretimin olduğu dönemlerde geçici olarak bazı ürünlerde gümrük vergisi oranları yükseltilmektedir (%15 seviyesine) söz konusu ürünlerin listesi, dönemleri için bağlantı incelenebilir <https://www.customs.gov.sa/en/agricultural-calendar>. Genel olarak incelendiğinde ve ülkedeki imalat sanayi yapısı çerçevesinde ülkenin gümrük vergisi oranlarının yüksek seviyelerde olmadığı görülmektedir. Ancak, yerli üretimi olan bazı ürünlerde yüksek gümrük vergileri uygulanabilmektedir. Örneğin tavuk etinde (ki yerli üretim Pazar payının %30'unu karşılamaktadır) gümrük vergisi oranı %20 seviyesindedir.

Diğer taraftan bazı ürünlerde referans fiyat uygulaması da bulunmaktadır.

- İç Vergiler ve Oranları

Ülke'de 2018 yılından bu yana %5 oranında KDV uygulaması bulunmaktadır. Ayrıca, tütün mamulleri, elektronik sigara ve sıvıları ile enerji içeceklerinde %100, gazlı veya şekerli içeceklerde ise %50 oranında özel tüketim vergisi uygulanmaktadır.

Gelir vergisi bulunmayan ülkede, yabancı yatırımcılar %20 kurumlar vergisine tabii iken, yerli yatırımcı ve iş sahiplerinin varlıklar üzerinden %2,5 oranında zekât ödenmektedir.

- Ürün Standartları ile ilgili Uygulamalar

Ülkenin standart ve teknik düzenleme uygulamaları genel hatlarıyla KİK Standartlarına uygun olarak belirlenmektedir.

Diğer kurumların mevzuatına tabii olan aşağıda listelenen ürünler ise bu uygulamanın dışındadır.

- Medikal ve Sağlıkla ilgili ürünler
- Teşhir ve örnek ürünleri
- Geçici ithalata konu ürünler
- Gıda ürünleri
- Savunma sanayi ürünleri
- Kişisel eşyalar

SA'da ürünler standart ve teknik düzenlemeler çerçevesinde üç ana grup altında değerlendirilmektedir. Yüksek riskli ürünler (gaz yakan cihazlar, inşaat demiri vb.), orta riskli ürünler (tekstil, alüminyum levha vb.) ve düşük riskli ürünler.

Bu ürünler içinde Yüksek riskli ürünler için Quality Mark almak zorunludur, bu belge diğer ürünler içinde alınabilmekte olup, daha pahalı ve kapsamlı olduğundan ancak zorunlu olmadığından genellikle tercih edilmemektedir. Orta ve düşük riskli ürünlerde ise, ürünler için teknik düzenleme olması halinde, ürün uygunluk belgesi düzenlenmelidir (PCOC-Product Certificate of Conformity), yoksa sevk öncesi uygunluk (SCOC-Shipment Certificate of Conformity) belgesi düzenlemek yeterli olacaktır.

Diğer taraftan teknik regülasyona tabii bazı ürünler için ayrı belgeler alınması da söz konusu olabilmektedir. Örneğin; Ev elektronik ürünlerinde GMark (Gulfian,Mark), enerji verimliliği (IECEE) vb.

Yukarıda ifade edildiği üzere, ihracatçılar üretim (PCOC) veya sevk öncesinde (SCOC) aşamasında, akredite kuruluşa (TSE, Intertek, SGS, TUV vb.) veya akredite olan Laboratuvarlardan birine başvurularak, ürünlerin test ettirir ve/veya uygunluk belgesi işlemlerini başlatılması gerekmektedir. Ürünler ilgili standart veya teknik düzenleme çerçevesinde testlere tabii tutulur ve üretim aşamasında bir inceleme yapılır. Gerekli belgeler kontrol edildikten sonra belli bir süre geçerli olan uygunluk belgesi verilir.

Diğer taraftan teknik regülasyona tabii ürünler (üretim sonrası veya ithalat öncesi) için saber kayıt sistemi zorunluluğu bulunmaktadır. Bahse konu kayıt SA'daki üretici veya ithalatçının sorumluluğunda olup ithalattan önce ürünle ilgili gerekli belgeleri ihracatçıdan talep ederek sisteme girmek durumundadır. Ancak, çoğu zaman ülkedeki ithalatçılar bu işle uğraşmak istemeyip tüm bilgilerin ihracatçı tarafından girilmesini talep etmektedir. Bu uygulamaya ilişkin en güncel bilgilere <https://saber.sa/> elektronik ağ adresinden ulaşılabilmektedir. Bahse kayıt zorunluluğun zaman içinde diğer ürünleri de kapsamaya öngörülmektedir.

Yukarıda ifade edilen belgelerin önemli bir kısmı diğer kuruluşların yanında TSE'den de alınabilmektedir. Bu belgeyi Türkiye'de TSE'nin Gebze Kalite Kampüsünde yer alan, Uluslararası Gözetim Müdürlüğü vermektedir (ilgili birimin telefonu +90 262-7231313).

İlgili kurum elektronik ağ sayfası: www.saso.gov.sa

- Test Etme, Muayene ve Belgelendirme

Bir önceki kısım.

- Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Ülkeye ihraç edilecek ürünlerin üzerinde, hangi ülke menşeli olduğunu gösteren, çıkmayacak ve zarar görmeyecek şekilde görünür bir yerde etiket olmalıdır.

Öte yandan, 2020 yılı başından itibaren tüm ürünler için barkod zorunluluğu getirilmiştir. Amacı ürünlerin geçmişlerinin takip edilebilmesi olarak ifade edilen barkodların GTİP bazında değil farklı özellikteki ürünler için ayrı ayrı olması gerekmektedir. Bu çerçevede barkod uygulamasında firmalarımızın halihazırda GS1 sistemine uygun aldıkları barkodlar geçerli olurken, diğer barkod türlerinin kabul edilmeyeceği anlaşılmaktadır. Her Üretici/İhracatçı kendi ülkesindeki GS1 kuruluşundan barkodlarını temin edebilir.

<https://www.gs1tr.org/>

Türkiye'de barkodların alınması ile alakalı ayrıntılı bilgiyi aşağıdaki linkten bulabilirsiniz.

<https://gs1.tobb.org.tr/barkod10adim.php>

Diğer taraftan ürüne göre değişen şekilde ürün üzerindeki etiketlerde yer alması gereken hususlar ayrıca belirtilmektedir.

Öte yandan yine bazı ürün gruplarına dönük ayrı etiket zorunlulukları da bulunabilmektedir.

İlgili elektronik ağ sayfaları:

www.saso.gov.sa

www.sfda.gov.sa

www.saber.sa

- Teknik Engeller

Yabancı ürünler ve iş insanları için en önemli teknik engeller arasında; ticarete dönük yabancı yatırım koşullarının zor olması, çalışanların Suudileştirilmesine dönük uygulamalar, Standartlar ve teknik düzenlemeler, kamu ihalelerinde performans ve yerli katma değer gereklilikleri, fikri ve sınai mülkiyet hakları, geciken ödemeler, anlaşmazlık durumunda yetkili mahkemeler ve vize konularında yaşanan sıkıntılar sayılabilir.

2. Pazarın Özellikleri

- Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları (başvuru belgeleri ve yetkili merci vb.)

SA'da fikri ve sınai mülkiyet haklarının tescili daha önce Ticaret ve Yatırım Bakanlığı bünyesinde yer alan birim üzerinden yürütülmekte iken, son yapılan değişiklik ile Ticaret Bakanlığına bağlı Suudi Fikri ve Sınai Haklar Otoritesinin (Saudi Authority for Intellectual Property) yetkisine verilmiştir. Kurum, patent, telif hakkı, marka, endüstriyel tasarım, entegre devre tasarımı başlıkları altında hizmet vermektedir.

Bu çerçevede, ülkede bu alanlarda hak sahipliği ilgili kuruma ilgili alanda yaptırılacak kayıt ile mümkündür.

İlgili kurum elektronik ağ sayfası: <https://www.saip.gov.sa/en/>

- Dağıtım Kanalları

Ülkede etkin bir şekilde yer almak isteyen ihracatçıların, ürünleri sürekli bir şekilde tüketiciye ulaştırabilecek, gerektiğinde teknik destek verebilecek ve yerel düzeyde yaşanabilecek sıkıntıları aşma konusunda destek olabilecek bir veya birkaç yerli distribütör ile çalışması her zaman tavsiye edilmektedir. Bu tavsiyenin diğer bir sebebi ise yabancıların sadece ticaret yapmaya dönük %100 yabancı sermayeli bir şirket kurma koşullarının oldukça ağır olmasıdır. Distribütörlük, tüm ülkeye münhasır verilebileceği gibi, ülkenin üç ana ekonomik bölgesi (Cidde-Batı, Riyad-Orta, Dammam-Doğu) çerçevesinde de verilebilir. Distribütörlük anlaşmalarının sonlandırılması her zaman kolay olmamakla birlikte son zamanlarda devreye giren mevzuat ile daha kolay gelmiştir. Öte yandan, KİK ülkelerinden herhangi birindeki bir şirkete tüm KİK'i kapsayacak ve oralarda şirketin kendi dağıtım ağını oluşturmasına imkân verecek franchise veya distribütörlük de vermek tercih edilebilen bir yöntemdir.

Distribütörlük vermek veya franchise anlaşmasından önce yapılması gereken en önemli hususlardan birisi ihracatçının markasını Türkiye'deki şirketi adına SA'da kaydettirmesidir. Diğer taraftan bahse konu ürünlerin ithalatı ve piyasaya arzı ön izin gerektiren ürünler ise (gıda, ilaç, medikal cihaz vs.) bu izinlerin İhracatçı firmanın kendi adına yaptırması, ileride distribütör değiştirme aşamasında sıkıntı yaşanmasına engel olacaktır.

Tüketiciye doğrudan pazarlama yöntemi kültürel sebepler yanında ülkede yaygın tanıtım ilişkisi içinde olunan satıcılardan alma alışkanlığı nedeniyle sık kullanılan bir yöntem değildir.

- Tüketici Tercihleri

Genel olarak Suudiler marka ürünleri tercih etseler de günümüzde artan bir şekilde kalite/fiyat oranına dikkat eden bir yaklaşım sergilemektedirler. Fiyatlama yaparken, Suudi Arabistan Riyali ve ABD Doları kurunun 1\$= 3,75 SAR'da sabit olduğu dikkate alınmalıdır. Suudi tüketiciler için talep edilen ürünle ilgili bir yerli muhatabın olması büyük önem arz etmektedir.

- Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler

Suudiler e-posta, telefon vb. yöntemler üzerinden ilk defa tanıştıkları kişiler ve şirketler ile ticaret ilişkisine girmeyi tercih etmez, daha çok birebir tanıştıkları kişiler üzerinden ticari ilişki kurarlar. Bu nedenle Suudi alıcılar ile Türkiye'deki ve/veya SA'daki fuarlarda bir araya gelmek veya ülkeyi ziyaret etmek önemlidir.

Öte yandan, ürün pazarlaması ve tanıtımında, sosyal medya ilk sıralarda yer alırken, büyük marketlerdeki ve alışveriş merkezlerindeki tadım ve tanıtım faaliyetleri de etkili yöntemler arasındadır. Diğer önemli pazarlama kanalları ise televizyon ve radyodur.

- Kamu İhaleleri

SA ihale mevzuatında yerli katma değer tercih sebebi olduğu açık bir dille ifade edilmektedir. Öte yandan özellikle kamu projelerinde, %10'unun üzerindeki değer artışları ve zamanında bitirilemeyen işlere %20'ye kadar ceza uygulanabileceği ve bu şartlara aykırı sözleşmelerin imzalanamayacağı yine açıkça ifade edilmektedir. Sözleşmeye tahkim şartı koymak isteyen ihale sahibi kamu idaresi buna ilişkin maddeyi Maliye Bakanlığının görüşünü alarak koyabilmektedir.

Son dönemlerde, savunma sanayi başta olmak üzere, Aramco'nun projelerinde %70'e varan yerlilik şartı aranabilmektedir. Bu çerçevede, Kamu İhalelerinde Yerli Katkı komisyonu kurulmuştur.

SA'da açık, davetli, pazarlık usulü, doğrudan alım, endüstriyel konsolidasyon ve teknoloji transferi, elektronik ters müzayede ve iki aşamalı ihaleler mümkün olup, genel olarak tercih edilen yöntem ihalenin bu iş için oluşturulmuş elektronik ağ sayfasında (<https://etimad.sa/>) duyurulması şeklinde olan açık ihale yöntemidir. Son yapılan değişiklikler ile mevzuata birçok ihale konusu (hizmet alımı, mal alımı, inşaat vs.) için ayrı ayrı hazırlanmış örnek sözleşmeler derç edilmiştir.

3. Önemli Sektörler

- Tarım ve Hayvancılık

SA coğrafisi olarak özellikle tarım yapmaya çok uygun bir ülke olmadığı için tarım ve hayvancılık üretimi de oldukça kısıtlıdır. Çorak ve tuz oranı yüksek topraklar verimli üretimi yapmayı zorlaştırmaktadır. Öte yandan, sık sık görülen, bitki ve hayvan hastalıkları ve bunlara karşı etkili çözüm üretilememesi de kısıtlayıcı bir etkendir. Yıllar itibariyle sektörün ülke GSYH'sinden aldığı pay %2,0-2,5 aralığında seyretmektedir. Ülkede sürdürülebilir tarım konusu öne çıkmış, bu çerçevede, bir dönem tarıma özel destekler verilerek tarımsal ürün kapasitesi artırılmaya çalışılmıştır ancak özellikle tatlı su kaynaklarının yetersiz olması bu desteklerin susuz tarım gibi daha yenilikçi arayışlara kaydırılmasına sebep olmaktadır. Öte yandan, Suudi girişimcilerin tarıma uygun başka ülkelerde yatırım yaparak, oralardan elde ettikleri ürünleri ülkeye getirmeleri de devletin üzerinde durduğu bir yöntemdir.

İlgili bakanlığın verilerine göre SA pazarın %30'unu yerli üretim ile karşılarken, sektör 262 bin tarımsal işletme, yaklaşık 85 bin hayvancılık ve kültür balıkçılığı çiftliğinde yaratılan 902 bin istihdam ile GSYH'ye katkı yapmaktadır.

SA'nın en önemli tarım ve hayvancılık ürünleri arasında, hurma, süt ürünleri, yumurta, tavuk ve kültür balıkçılığı ürünleri sayılabilir. Diğer taraftan, incir, üzüm, karnabahar, brokoli, salatalık, patlıcan, kabak ve lahanada üretilen ürünler arasında yer almaktadır. En önemli tarımsal ihracat ürünü ise hurma, süt ürünleri ve yumurta olup ihracatının önemli kısmı (hurma hariç) KİK ülkelerine gerçekleşmektedir.

Tarım ve hayvancılık alanında araştırma faaliyetleri yürüten 6 araştırma merkezi yanında, 29 üniversitenin yanında 5 adet tarım özelinde yüksek okul bulunmaktadır.

- Sanayi

Beklendiği üzere SA sanayisi hala ham petrol ile gaz ürünlerinin işlenmesine dayanmaktadır. Toplamda imalat sanayi GSYH'nin yaklaşık %12'sini oluştururken, ham petrolün rafinasyonu bu tutarın 3,5 puan civarında bir bölümünü meydana getirmektedir. GSYH'nin yaklaşık %57'sinin petrol dışı faaliyetlere dayalı olduğu dikkate alındığında, petrol dışı GSYH içinde imalat payı %15 seviyesinde olup, toplam GSYH içindeki payı ise %8 civarındadır (bu orana petro-kimya üretimi dahildir). İmalatta öne çıkan sektörler incelendiğinde; metal dışı mineral ürünleri (beton, çimento vb.), Kauçuk ve plastik ürün imalatı, Metal ürünler, gıda ürünleri, kimyasal ürünler ön plana çıkarken, Metal (alüminyum başta olmak üzere), Mobilya, elektrik malzemeleri, makine ve kâğıt üretimi de imalatın önemli sektörleri arasında yer almaktadır.

- Hizmetler

Ülke GSYH'sinde hizmetler sektörünün önemli bir ağırlığı bulunmaktadır. Geçmişten günümüze ticaret toplam GSYH içinde %8,6-9,5 aralığında bir ağırlığa sahipken, petrol dışı GSYH açısından bakıldığında bu oran %16 seviyesine yaklaşmaktadır. Ülke inşaat sektörü açısından bölgesinin ve belki de dünyanın önde gelen ülkeleri arasında yer almaktadır. Bu çerçevede inşaat sektörünün toplam GSYH içindeki ağırlığı %4,6-5 arasında değişirken, petrol dışı GSYH içindeki ağırlığı yaklaşık %8'dir. Hizmet sektörü altında bir diğer önemli başlık finans, sigorta, sektörü olup, bu sektörün toplam GSYH içindeki payı %4,5 civarında bir seyir izlemektedir. Gayrimenkul sektörü ise GSYH içinde tek başına %4,2-5,4 arasında değişen bir ağırlıkta yer tutmaktadır. Ülkenin konumunun da etkisiyle bir diğer önemli hizmet sektörü lojistik ve haberleşmedir. Bu başlığın toplam ekonomi içindeki ağırlığı ise %5,2-6,2 arasındadır.

- Madencilik

Madencilik ülke ekonomisi açısından giderek artan bir öneme sahip olmaktadır. Ekonominin petrole olan bağımlılığının azaltılması temelinde hazırlanan 2030 Vizyonu ve Ulusal Kalkınma Programı gibi planların en önemli sektörlerinden birisi madenciliktir. Henüz petrol dışı madencilik sektörünün GSYH içindeki ağırlığı %0,4 civarındadır. Ülkede ticari değeri olan 15 farklı mineralin varlığı bilinmektedir (fosfat, boksit, manyezit, kaolin, titanyumdioksit, altın, çinko vb.). Sektörün en büyük oyuncusu arama faaliyetlerini de yürüten Suudi devletine ait Maaden firmasıdır, ancak özellikle arama faaliyetleri ile ilgili son dönemde yabancı yatırımcı çekilmesine dönük bir strateji izlenmekteyse de özellikle mevzuat anlamında bulunan boşluklar nedeniyle istenilen ivme yakalanamamıştır.

- Enerji

Enerji sektörü GSYH içinde %1,2 civarında bir ağırlığa sahip olup son yıllarda sektörün bu ağırlığında önemli bir değişiklik olmamıştır. SA doğal gaz (elektrik üretiminin yarısı) geri kalan bölümün çok önemli bir kısma ise petrol ve türevlerinden elde edilmektedir. Bu çerçevede ülkenin enerji üretimi %99 yakın fosil yakıtlara dayalıdır. Hali hazırda %0,5'in altında olan yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilen enerjinin %30 seviyesinin üzerine çıkartılması hedeflenmektedir. Yenilenebilir enerji alanında, güneş, rüzgâr ve nükleer enerji ön plana çıkan türlerdir.

Diğer taraftan ülkede enerji kullanımında uzun süredir var olan devlet desteğinin, son yıllarda tekrar ortaya çıkan bütçe kısıtları çerçevesinde, azaltılmasının enerji tüketimi üzerindeki olumlu etkisi görülmektedir. Bu çerçevede konutlarda ve ticari işletmelerde kullanılan elektrik miktarında 2016 yılından itibaren azalma olduğu (2018 yılındaki azalma en dikkat çeken yıldır) dikkati çekmektedir.

4. Pazarda Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar ve Diğer Bilgiler

- İş Kültürü

SA'da dinin politika, sosyal davranışlar ve iş dünyası üzerinde önemli bir yeri vardır. Suudiler İslami değerlerle uyuşmayan dışarıdan gelen bilgiye karşı yenilikçi değildir.

SA'da kişinin statüsünü içinde bulunduğu sınıf belirlemektedir. Bu kültürde bireyler grubun alt kısmında yer almaktadır. Aile en önemli sosyal birimdir. Erkek lider ve karar verici pozisyonundadır. Ancak grubun oybirliğini alana kadar ilerleme çok zor gerçekleşmektedir. Liderlik ve kimlik kavramları önemli olup, liderler kişilerin soyundan gelmektedir. Ülkede erkeğin özel bir konumu vardır. Günümüzde daha fazla Suudi kadın iş dünyasında adım atmaktadır.

Ziyaretçilerin bir aracı vasıtasıyla randevu alması önem taşımaktadır. Bu yüzden yumuşak mizaçlı, etkili akrabaları olan ve nüfuzlu bir aracı bulunmasında fayda vardır. SA'da iş yapabilmek batıya göre biraz daha zor ve yavaş gerçekleşmekte olup, iş görüşmeleri sırasında sabırlı olmak gerekmektedir. Toplantılar telefon konuşmaları ile sık sık kesilebilir. Tartışma esnasında genellikle kişisel argümanlar kullanılmaktadır. Israr, karşı tarafı ikna etmek için sık sık kullanılan bir yöntemdir. Suudilerle olan iş ilişkilerinde saygılı ve içten davranışlar beklenmektedir. Büyüklere saygı göstermek önemlidir.

En sık rastlanan selamlaşma şekli "Salam alaykum", "Wa alaykum as-salam" şeklindedir. Selamlaşma için bazı temel Arapça sözcüklerin öğrenilmesinde fayda vardır. Kartvizitlerinizin bir tarafının İngilizce, diğer tarafının da Arapça olarak hazırlanması sık rastlanan bir durumdur. Tanıtım materyallerinin Arapça olması bir avantaj sağlayacaktır.

Misafirlere iyi davranmak Suudiler arasında erdem olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden ülkede gerçekleşecek olan önemli aktivitelere iş yaptıkları kişileri davet etmek isterler. Suudi iş adamları yabancılarla ilgilenirler ve yapacakları hataların affedilmesini beklerler. Kaba bir davranış olarak kabul edilecek ve onları küçük düşürecek her türlü hareketten uzak durulmalıdır.

İş ilişkileri aşırı derecede kişisel davranışlarla yürütülmektedir. Suudilerle iyi ilişki oluşturabilmenin bir yolu da onların sağlığı, kardeşleri, amcaları, kuzenleri ve oğulları ile ilgili olabilecek soruları sormaktır. Ancak, ailenin kadın üyeleri hakkında soru sorulmaması gerekmektedir.

Yemeklerde çok az konuşulmaktadır. Suudiler yemekte sessizliği tercih ederler. Bahşiş yaygın ve gerekli değildir. Çünkü genellikle fatura içerisinde servis hizmeti de ilave edilmektedir. Domuz eti ve alkol tabu olarak kabul görmekte olup, bu maddelerin alınması yasa dışıdır. Yemeğin sağ el kullanılarak yenilmesi önemlidir.

Toplantılar için en uygun zaman dilimi öğleden öncedir. Ayrıca, yaz sıcaklarında bazı Suudiler karanlık bastıktan sonra toplantı düzenlemeyi tercih edebilirler. Suudiler zamanı daha rahat bir davranış içerisinde kullanırlar. Sosyal toplantıların veya iş toplantılarının kesin bir başlangıç ve bitiş saati olmayabilir. Suudi iş kültüründe dakik olmak pek fazla öncelik taşımamaktadır. Siz toplantılarınızda vaktinde olmak için gayret etmelisiniz, ancak karşı taraf bu konuda biraz daha rahat davranıp toplantılara geç kalabilir.

Eğer bir Suudilin yanında peçeli bir bayan varsa, bu bayanın tanıştırılması geleneksel bir davranış değildir.

Suudiler konuşma esnasında aralarındaki mesafeyi çok kısa tutmaktadırlar. Siz bu davranış biçimine alışık olmasanız da geriye doğru bir hareket yapmayınız. Bu şekildeki davranışınız sizin hissiz ve soğuk bir kişi olduğunuz imajını yaratabilir. Suudiler yolda yürürken sık sık el ele gezerler. Eğer Suudili biri elinizi tutarsa bu davranışı bir arkadaşlık göstergesi olarak algılamalısınız.

Araplar otururlarken bacak bacak üstüne pek atmazlar. Karşı tarafa ayak tabanının gösterilmesi de hoş karşılanmamaktadır. Suudiler konuşurlarken sürekli olarak elleriyle hareket etmekten

hoşlanmalarına rağmen, herhangi birisini işaret ederek göstermek kaba bir davranış olarak kabul edilmektedir. Sol el Arap dünyasında temiz olarak kabul görmemektedir. Bu yüzden sol el ile bir davranışta bulunmamaya özen gösterilmesi gerekmektedir.

Spor özellikle futbol, at ve deve güreşi (bahis yasaklanmıştır), avcılık, ülkenin çekici gelen taraflarının ve Suudi mutfağının övülmesi hoşlanılan konuşmalar arasındadır. Orta Doğu politikaları, uluslararası petrol politikaları, İsrail, İslami inanışların sorgulanması ve eleştirilmesi, hastalık, kaza, ölüm, kadınlar hakkında kompliman yapmak ise kaçınılması gereken konuşmalar arasındadır.

- Para Kullanımı (kredi kartı, çek dahil)

Günlük alışverişlerde, kredi ve Banka kartı kullanımı giderek daha fazla yaygınlaşmaktadır. Ticari ilişkilerde de yaygın olarak çek kullanılmaktaysa da zaman zaman çeklerin bozdurulmasında sıkıntı yaşanmaktadır. Karşılıksız çek mahkemeye götürüldüğünde mahkeme kararlarının ifası ayrı bir sıkıntı kaynağıdır.

- Pasaport ve Ülkeye Geçici Giriş Vizesi uygulaması

Diplomatik, Hizmet, Hususi ve Umuma Mahsus Pasaport hamilleri vizeye tabi günümüzde, turistik, iş ve umre, hac vizeleri almak mümkündür.

- Resmi Tatiller (milli gün vb) ve Mesai Saatleri

İş saatleri sektöre göre değişmekle birlikte kamu kurumları için genel olarak Pazar-Perşembe; 07:30-14:30 (bankalar için 09:30-16:00) saatleri arasındadır.

Haftalık çalışma saati maksimum (günde 8 saatten 6 gün) 48 saat, Ramazan süresince ise günde 6 saatten 6 gün maksimum 36 saattir. Ramazan Bayramı'nda 5 gün ve Kurban Bayramı'nda 10 gündür.

- Yerel Saat

GMT'den 3 saat ileridedir. Türkiye ile aynı saat diliminde yer alan Suudi Arabistan'da da kış ve yaz saati uygulaması bulunmamaktadır. Hal böyle olunca, ülkemiz ile saat farkı bulunmamaktadır.

5. Şirket Kuruluşu ve İş Yapma ile ilgili Bilgiler

- Şirket Türleri (temsilcilik ofisi, yabancı şubesi, ticari acenta dahil)

SA şirketler kanuna göre 8 adet farklı şirket tipi bulunmaktadır; Genel Ortaklık, Sınırlı Ortaklık, Ortak Girişim, Anonim Şirket, Hisse ile sınırlı ortaklık, sınırlı sorumlu ortaklık, değişken sermayeli şirketler ile kooperatif şirketler.

Ancak, SA'da katma değer yaratacak yabancı yatırımlar temel olarak dört farklı şirket türünde yatırım yapabilmektedirler. Limited şirket (Limited liability companies-LLC), Tek Kişilik Limited Şirket (Limited Liability Single Shareholder Company), Anonim Şirket (Joint stock companies), Yabancı Şirket Şubesi ve Teknik Ofistir. Pratikte yabancıların SA'da çok tercih ettiği şirket türü limited ve anonim şirket şekilleridir.

- Şirket Kurma Prosedürü (Başvuru merci, başvuru yapmaya yetkili kişi, istenen evraklar, kuruluş sermayesi vb.)

SA'da şirket kurulumu işlem adedi ve süresi olarak kadınlar ve erkekler arasında farklılık göstermektedir. Erkekler için 10 işlem ve 17 gün süre geçerli iken kadınlar için 12 işlem ve 19 gün gerekmektedir.

Genel çerçevesi ile şirket kurulumu işlem bazında;

- Şirket ismi rezervi, Kuruluş sözleşmesinin Ticaret ve Yatırım Bakanlığına iletilmesi ve bakanlık tarafından onaylanması (elektronik ortamda, ücretsiz, 5 gün)
- Şirket kurulum sözleşmesinin noter tasdiki (ücretsiz, 1 gün)
- 1.200 SAR ticari, 2.000 SAR oda üyeliği ve 500 SAR elektronik gazete Kayıt ücretlerinin ödenmesi (elektronik ortamda, 1 günden kısa)
- Bankada yeni şirket hesabı açılması (ücretsiz, 1 gün)
- Şehir yönetiminden İş yeri izni alınması (1.000 SAR, 4 gün)
- Çalışma Bakanlığına kayıt (ücretsiz, 1 gün)
- Posta ofisine kayıt (500 SAR, elektronik ortamda, 1 günden kısa)
- Şirket mühürünün yapılması (50 SAR, 1 gün)
- Sosyal Güvenlik kurumu kaydının yapılması (ücretsiz, 1 gün)
- Zekât ve/veya vergi idaresine kayıt yaptırılması (ücretsiz, bir önceki işlemle aynı anda başlayabilir, 3 gün)

aşamalarından oluşmaktadır. Kadınlar için şirket isminin rezerve edilmesinden önce gelmek kaydıyla;

- Kadının erkek bir yakını (eşi, babası, kardeşi vb.) tarafından ulusal kimliğinin doğrulanması (ücretsiz, bir gün)
- Kadının erkek bir yakınından evden ayrılmak üzere izin alması (ücretsiz, bir gün)

aşamaları eklenmekte, bu da iş kurma işlem sayısını ve gününü kadınlar için artırmaktadır.

Yabancı Yatırım mevzuatının temel dayanağı 2000 yılında çıkarılan Kraliyet Kararnamesidir (Yabancı Yatırım Kanunu). Bu çerçevede, tüm yabancı yatırımcılar bu kanuna uygun şekilde çıkarılan bir ruhsata sahip olmalıdırlar. Söz konusu izin Suudi Arabistan Genel Yatırım İdaresi (Saudi Arabia General Investment Authority-SAGIA¹) tarafından verilmektedir.

Söz konusu kanun ile ayrıca; yatırım için gerekli işlem ve şartlar, yatırımcıların yükümlülükleri, yatırıma izin verilmeyen faaliyetler, vergi ve yatırımla ilgili anlaşmazlıkların halline ilişkin hükümler yer almaktadır.

SA'da yatırım yapmak için gerekli olan minimum sermaye miktarı aşağıda sunulmaktadır:

---

¹ Son yapılan değişiklik ile eskiden Ticaret ve Yatırım Bakanlığına bağlı olan idare Yatırım Bakanlığına dönüştürülmüş, diğer bakanlık ise Ticaret Bakanlığı olarak devam etmektedir.

No	Lisans Tipi	Minimum Sermaye Tutarı (SAR)	Minimum Suudi Ortaklık Oranı (%)
1	Ticaret (Suudi Ortakla Birlikte)	26.666.667 Yabancı sermaye tutarı 20.000.000 SAR'dan az olamaz, yabancı ortağın payı%75'i aşamaz.	25%
	%100 Yabancı	30.000.000	-
2	Sanayi	-	-
3	İletişim	-	40%
4	Sigortacılık ve Reasürans	-	40%
5	Gayrimenkul Finansmanı	200.000.000	40%
6	Gayrimenkul Yatırımı	Her bir proje tutarı 30.000.000 SAR'dan az olamaz. (Arazi ve inşaat dâhil) (Arazi ve yapı Haremeyn-i şerifeyn'in dışında)	40%
7	İnşaat Projeleri Yönetimi; Mühendislik, Tedarik ve İnşaat Sözleşmeleri (EPC)	-	25%
8	Toplu Taşıma (Şehir içi Otobüs Taşımacılığı)	500.000	30%
9	Toplu Taşıma (Şehir içi Metro Taşımacılığı)	500.000	20%
10	Anonim Şirket	500.000	-
11	Tek Kişilik Anonim Şirket	5.000.000	-

2016 yılı içinde alınan Bakanlar Kurulu kararı ile belli şartlar altında perakende ve toptan ticarete dönük yabancı yatırımların ülkede yüzde 100 kendi sermayeleri ile şirket kurmalarının yolu açılmıştır.

Bahse konu şartlar aşağıda yer almaktadır.

- Başlangıç sermayesi 30 milyon SAR'dan az olmayacak ve en az 3 uluslararası pazarda faaliyetleri bulunacak,
- Çalışma ve Sosyal Gelişim Bakanlığının koyduğu Suudileşme hedeflerini yerine getirecek ve önemli pozisyonlarda Suudilerin çalıştırılmasına ve devamlılığına dönük planını ilk beş yıl içinde sunacak,
- Şirket yıllık bazda, Suudlu çalışanlarının en az yüzde 30'u için eğitim planlaması yapacak,
- Şirket kurulum lisansı alınmasından sonraki 5 yıl içinde 300 milyon SAR (başlangıç sermayesi dâhil) daha yatırım yapma garantisi verecek,
Veya
- Şirket kurulum lisansı alınmasından sonraki 5 yıl içinde 200 milyon SAR (başlangıç sermayesi dâhil) daha yatırım yapma garantisi verecek ve aşağıdaki kriterlerden en az birisini sağlaması gerekmektedir:

- Satılan ürünlerin en az yüzde 30'u SA üretimi olacak,

- Satış gelirlerinin en az yüzde 5'i SA'da Ar-Ge harcamalarına ayrılacak,
- Lojistik ve satış sonrası destek merkezi kurulacak.

Söz konusu değişikliğin amacı ise uluslararası büyük perakende zincirlerinin SA pazarına çekilmesini hızlandırmaktır.

Ayrıca, son yıllarda yapılan değişiklikler ile yabancı yatırımcıların, teknik müşavirlik ve danışmanlık ile polikliniklere %100 sahip olma imkânı (belirli koşulları sağlaması halinde) getirerek, bu alanlarda serbestleşme sağlamıştır. Danışmanlık faaliyeti, hizmet sektörüne dâhil olup, danışmanlık verecek kişinin ilgili alanda en az yüksek lisans derecesine sahip olması şartı bulunmaktadır.

Tahkim kanunu çerçevesinde uygulama yönetmeliği çıkartılarak bu konuda bir iyileştirme daha sağlanmıştır.

SAGIA Lisans Süreci

SAGIA bünyesinde, 9 bakanlık ve 3 departmanın hizmetleri verilmektedir. Lisans alma ve diğer resmi işlemler SAGIA bünyesindeki tek basamak ofislerinde (One step shop-OSS) gerçekleştirilmektedir.

Yabancı yatırımcı tüm müracaatlarını SAGIA Ofisleri bünyesindeki "OSS-one step shop"lara kayıt yaptırarak başlamalıdır. SAGIA ofislerinde işlemleri yapmak üzere yetkili kişilere (hukuk büroları veya danışmanlık şirketleri) vekâlet verilmesi gerekmektedir. Zira Suudi resmi dairelerine yabancıların girmesi yasaktır.

Gerekli Belge Listesi:

1. SA Yatırım Kararını gösteren karar belgesi, hissedarların listesi, hisse oranları, şirket merkezi, faaliyet alanları, Genel Müdür ve yetkili temsilcinin ismi, (Arapça tercüme edilip tasdik edilecek),
2. Türkiye'deki şirketin kuruluş sözleşmesi ve varsa ekleri (Ana sözleşme ile eğer varsa yurtdışı şirketlere iştirak edebileceğini gösteren ek veya tadilatlar varsa-Arapçaya tercüme edilip tasdik olacak) sureti,
3. Türkiye'deki ticaret sicili belgesi sureti (Arapçaya tercüme edilip tasdik olacak),
4. Ticari isim alınacaksa, bu ismin reserve edildiğine ilişkin belgenin sureti,
5. Gene Müdürün pasaportunun tüm sayfalarının fotokopisi,
6. Suudi Ortak (şirket ise şirketin ortak yatırıma ilişkin kararının örneği) varsa (veya daha önceden SA ikameti olan bir yabancı ise) ikame sureti,
7. Şirket Profili (5 sayfayı geçmeyecek),
8. Banka provizyonu (yatırım lisansı çıkması halinde gerekli sermayenin tamamının SA'da bir Bankaya yatırılacağına ilişkin-Yatırım için gerekli sermaye 5 milyon SAR'ı geçiyorsa, gerekli sermayenin yüzde 25'i),
9. Gerekli sermayeyi ödeme kapasitesine sahip olduğunu gösteren belge,
10. Geçmiş üç yıllık döneme ait vergi ödemelerine ilişkin belge (Arapçaya tercüme edilerek, tasdik edilecek),
11. Bahse konu yatırımın SA hükümetinin yatırımlarda beklediği faydalara nasıl katkı sağlayacağını gösteren bir hareket planı,
12. Gerekli işlemleri tamamlayabilmesi için SA'daki ofise (İş takipçisine) vekâlet (tasdik edilecek),
13. Arka fonu beyaz 4x6 cm boyutunda 4 adet vesikalık fotoğraf.

Yabancılar için izin verilmeyen yatırım alanları şunlardır (Negatif Liste):

Sanayi sektörü:

- Petrol arama, sondaj ve üretim (Madencilikle ilgili hizmetler hariç)
- Askeri ekipman, malzeme ve üniforma üretimi
- Sivil amaçlı patlayıcı üretimi

Hizmetler sektörü:

- Askeri sektöre yiyecek sağlama
- Güvenlik ve dedektiflik hizmetleri
- Mekke ve Medine’de gayrimenkul yatırımları
- Hac ve umre için turist rehberliği ve hizmetleri
- Lokal olanlar da dahil olmak üzere istihdam büroları ve hizmetleri
- Gayrimenkul komisyonculuğu
- Bazı basım ve yayım işleri
- Komisyonculuk acenteleri
- Görsel-işitsel ve medya hizmetleri
- Karasal ulaşım hizmetleri (Trenle şehirlerarası yolcu taşıma hariç)
- Ebelik, hemşirelik, fizik tedavi hizmetleri ve doktorluk benzeri hizmetleri
- Balıkçılık
- Kan bankası, zehir danışma merkezi ve karantina.

Yukarıda bahsedilen yabancılara yasak olan liste (Negative List) devamlı güncellenmektedir. Bu nedenle güncel liste https://www.sagia.gov.sa/en/SAGIA/Media-centre/download_center/ linkinden kontrol edilmelidir.

Bütün süreçleri tamamlayıp kurulan şirketler kendi kullanımları amacıyla, SA’da mülk edinebilirler. Ayrıca, şahıslar sadece bu şirketlerdeki ortaklıkları çerçevesinde yüzde 20 gelir vergisine tabiidir.

- Sigorta

Bütün çalışanların sosyal güvenlik kurumuna kaydının yapılması zorunludur (https://www.gosi.gov.sa/GOSIOnline/About_GOSI_Electronic_Services&locale=en_US) SA vatandaşları için ücretin yüzde 22’si oranında sosyal sigorta primi ödenmesi gerekmektedir. Brüt ücretin yüzde 12’si işveren yüzde 10’u ise çalışan tarafından ödenir. Yabancılar için sosyal güvenlik sistemi yoktur. Sadece iş kazalarına karşı yüzde 2 oranında sağlık sigortası primi ödenir.

Çalışanın kusurundan kaynaklanmayan nedenlerle iş akdi sona ererse, işveren çalışılan ilk beş yıl için yıllık yarım maaş, sonraki yıllar için yıllık bir maaş tutarında iş sonu tazminatı öder.

SA iş kanuna göre özel sektörde çalışacak Suudilere dönük 3.000 SAR tutarında bir asgari ücret belirlenmiştir.

Ayrıca, özel sigorta şirketlerinin faaliyet izinleri ve denetimleri ile ilgili “Müşterek Sağlık Sigortası Konseyi (The Council of Cooperative Health Insurance)” bulunmaktadır.

- The Mediterranean & Gulf Cooperative Insurance & Reinsurance Company (MedGulf)
- Tawuniya cooperative Insurance Company
- AXA Cooperative Insurance Company
- Allianz Saudi Fransi Insurance Company
- BUPA Arabia for Cooperative Insurance
- Allied Cooperative Insurance Group(ACIG)
- MetLife AIG ANB for Cooperative Insurance Company

- Solidarity Saudi Takaful Company

Sigorta şirketleri yapılan sözleşme çerçevesinde ve prim tutarlarına göre yurt dışı giderleri karşılayabilmektedir.

Ülkede sigortacılık sektörünün topladığı primlerin %60'a yakını sağlık sigortası primlerinden oluşmaktadır.

- Bankacılık Mevzuatı

Ülkede finansal sistem SAMA (Saudi Arabian Monetary Authority- Merkez Bankası), Lisanslı Bankalar, özel yatırım fonları, birikim fonları, ihtisaslaşmış kredi kurumları ile menkul kıymet borsasından meydana gelmektedir. Bankacılık lisansları Maliye Bakanının önerisi, SAMA'nın incelemesinin ardından Bankalar Kurulu Kararıyla verilmektedir. Hali hazırda 12 yerli banka ve 14 yabancı banka şubesi (T.C. Ziraat Bankası' da bunlardan birisidir) ülkede faaliyetlerini sürdürmektedir. Bankalar temel olarak topladıkları mevduatı (ağırlıklı olarak vadesiz) kredilerde kullanmakla birlikte, varlıklar içerisinde ağırlık SAMA kaynaklı araçlarda olup, ikinci sırada ise krediler yer almaktadır. Bireysel veya kurumsal olarak kredi alabilmek için, ülkede tüzel bir kişiliğinin bulunması gerekmektedir. Bankacılık sektörü kredilerde geleneksel olarak kurumsal müşterileri tercih ederken, son yıllarda bireysel müşterilere yönelim artmış görünmektedir.

Bankalar arası para piyasasının yeterli olmaması nedeniyle bankalar nakit ihtiyaçları konusunda SAMA'ya güvenmektedir.

Bunun yanında CMA (Capital Market Authority) 91 yabancı ve yerli kuruma finansman ve aracılık lisansı vermiştir.

İslami finans sektörünün yüzde 50'sini oluştursa da bu kesime dönük farklı bir mevzuat bulunmamaktadır.

- Vizeler (Çalışma, oturma izinleri, geçici çalışma vizesi, başvuru merci gibi bilgiler)

SA'da, yabancı yatırımcı olarak, bir şirkette çalışma veya çalışan birisine bağlı olarak (eş durumu, aile vs.) oturum almak mümkündür. Geçtiğimiz yıl devreye alınan uygulama (bir çeşit yeşil kart) ile bir kere yapılan 800.000 SAR ödeme ile süresiz ve Suudi vatandaşlarına tanınan haklar ile oturum almak mümkündür. Bunun dışında çalışma vizesi için SA'da yerleşik firma önce Suudi çalışma bakanlığından ihtiyacı çerçevesinde yabancı çalışma izini talebinde bulunur², bu talep firmanın Suudileştirme programındaki performansına göre değerlendirilir, sonuç olarak onay verilerse, çalıştıracığı kişi/kişileri davet eden mektubu hazırlayarak ticaret odası onayı ve dış işleri bakanlığı iznini alır ve ilgili ülkede SA temsilciliğine vize başvurusunu yapar. Ülkeye gelen çalışanın 2 ay içinde şartları beğenmeyip dönme hakkı bulunmaktadır. Ancak, 2 aydan sonra ülkesine dönmek isterse çalıştığı şirket/kişinin iznini almak zorundadır. Geçici süre ile gelecek işçiler (kısa süreli montaj ve inşaat vb. işler için) iş vizesi ile getirilip ülkeye girişin ardından çalışma bakanlığına yapılan başvuru ile vize süresi boyunca geçici oturma çevrilebilmektedir.

Çalışma izni ile ülkede bulunan yabancı çalışan ve aileleri için son yıllarda getirilen harçlar ülkeden özellikle ailelerin ayrılmasına sebep olurken, devlet imalat sektöründe yine Suudileştirme performanslarına bakarak özel sektöre bu harçlar konusunda destek vermektedir.

---

² Kamuya yapılan müteahhitlik projelerinde toplu işçi getirmek amacıyla yine çalışma bakanlığına proje süresi içinde geçerli olacak bir kota talebinde bulunulur.